

MARIJA JURIĆ PAHOR
MIRJAM MILHARČIČ HLADNIK IN JERNEJ MLEKUŽ
(UR.): KRILA MIGRACIJ: PO MERI ŽIVLJENJSKIH
ZGODB

(ZBIRKA MIGRANTKE); ZALOŽBA ZRC SAZU,
LJUBLJANA 2009, 249 STR.

Knjiga - sad dela avtoric in avtorjev: Mirjam Milharčič Hladnik, Marjana Drnovška, Urške Strle, Jerneja Mlekuža, Katje Škrli, Sanje Cukut in Špele Kalčič - obravnava s teoretsko in z metodološko raznolikim, vendar ves čas zelo pronicljivim pristopom sedem življenjskih zgodb migrantk - zlasti izseljenk iz Slovenije in priseljenk vanjo. In to izhajajoč iz predpostavke, da "brez subjektivnih izkušenj tistih, ki odidejo, in tistih, ki ostanejo, migracijskih procesov sploh ne moremo razumeti" (platnica). Raziskovalna pozornost se temu ustrezno osredotoča na vprašanje, kako se tem izkušnjam približati ter jih umestiti v širši zgodovinski in družbeni kontekst. Precejšnje pozornosti je bilo pri tem deležno prepričanje, ki se v znanstveni sferi uveljavlja zlasti v zadnjih dveh desetletjih, namreč: migracije so spolno obeleženi procesi, ki jih določa pluralnost različnih vlog, izkušenj, položajev in reprezentacij moških in žensk v migracijskih kontekstih v preteklosti in danes. Zanimanje avtoric in avtorjev sega še dlje, saj skušajo zajeti in vzeti na znanje tudi globlje motivacije življenjskih zgodb vsake izmed migrantk, obenem pa poudariti še odnos med njihovimi življenji in normativno zakodiranimi stili gledanja, ki so vplivala in vplivajo na njihovo podobo o sebi, pa tudi na kontinuitete in prelome, ki so jih same pri sebi izpeljale kot ženske. Kot poudarja Urška Strle, pa je pomemben akter pri raziskovanju življenjskih zgodb raziskovalec sam, ki "prispeva k njihovi podobi in svoje domnevno nevidne navzočnosti ne more izključiti iz procesov, ki jih proučuje" (str. 95).

Za raziskovalni pristop po mnenju večine avtoric in avtorjev potemtakem ni toliko značilno posnemanje in odslikavanje resničnosti življenjskih zgodb migrantk, kot vzpostavljanje razmerja do njih. Njihova teza je, da so avto/biografije lahko protiutež objektivizirajočemu govoru znanosti o ljudeh in vir alternativnih zgodb in znanja. Ali, kakor je bilo rečeno ob eni od predstavitev knjige *Krila migracij*: knjiga spodbija mit stereotipne podobe migrantke kot "jokajoče lepe Vide". Gre za mit, ki reducira kompleksnost posameznikov oziroma v tem primeru točno določenih posameznic (ali migrantk kot družbene skupine) na nekaj poenostavljenih in pretiranih potez, oziroma še več, da takšne reducirane podobe tudi fiksirajo kot nekaj naravnega in nespremenljivega. In končno, stereotipi v

skladu s svojo vpletenostjo v mreže družbene moči ločujejo med normalnim in sprejemljivim na eni strani ter nenormalnim in nesprejemljivim na drugi, pri čemer to počnejo tako, da vse tisto, kar je na nasprotni strani (kot nenormalno in drugačno) izločajo, praviloma tako, da to "drugo" delegirajo v temen prostor nevarnega, onesnaženega ali tabuiziranega; na senco, *alter ego*, čigar sestavo preziramo. Iz prispevka Špele Kalčič o Bošnjakinjah na Jesenicah, ki so se začele pokrivati, na primer izhaja, da so njihove podobe in nasploh podobe islama v zahodnem svetu povezane s kontroverznimi temami, kot so seksualnost, zakrivanje, sekluzija in opresija moških nad ženskami. V svoji analizi pride avtorica do sklepa, da je pokrivanje Bošnjakinj mogoče interpretirati kot "individualno strategijo samoodločanja", "težnjo po drugačnem življenjskem slogu" in kot samo-zavestno "obelodanjenje pripadnosti diskreditirani manjšini" (str. 243).

Pomembno je poudariti, da se avtorice in avtorji kaj dobro zavedajo, da so "resnice" o izkušnjah, doživljanju in lastnostih migrantk največkrat širili drugi, kar pomeni, da so bile tako ali drugače na robu družbe in "utišane". Njihove biografije so zato še zlasti občutljive, saj gre za kategorijo ljudi, ki so imeli tudi zgodovinsko gledano najmanj priložnosti, da stopijo na plan s svojimi zgodbami in razvijejo svoj pogled nase. Ali, kakor pravi Jernej Mlekuž: "Ni se jim dalo glasu, saj ta ni bil pomemben" (str. 10). Knjiga ponuja v tem smislu drugačen pogled na izkušnjo migrantk. V ospredje stopajo s svojimi lastnimi zgodbami in svojimi lastnimi pogledi nase. In to v smislu imperativa: imeti legitimno pravico do svoje zgodbe pomeni imeti pravico do razširjanja svoje vednosti in "svoje resnice".

Prispevki avtoric in avtorjev so razdeljeni v tri tematske skope - Življenje, kot so ga pisale, O glasu lepih Vid in One, ki jim ne vemo imen - ki jim predhodita Dve štoriji za uvod (Moja nona in Naša varuška) izpod peresa urednikov. Obe napeljujeta na misel, da življenjske zgodbe migrantk nosijo v sebi velik intelektualni potencial in so pomemben vir za raziskovanje. So lahko subverzivne in razgrinjajo tabuizirane prostore. Večina prispevkov v omenjenih treh tematskih sklopih obravnava izkušnje migrantk preko pisne korespondence, intervjujev ali pogovorov z ljudmi.

Prvi tematski sklop vsebuje tri zgodbe: Moje misli so bile pri vas doma - Poti prehodov v pismih (Mirjam Milharčič Hladnik); Sprejmi moj najlepši pozdrav od Tvoje Te ljubčče in zveste žene Francke: ženina pisma na Nizozemsko leta 1929/30 (Marjan Drnovšek); Bila je preprosto sreča, da sem prišla v Kanado: o razlogih za selitve skozi Stankino življenjsko zgodbo (Urška Strle). V drugem tematskem sklopu sta objavljeni dve zgodbi Maledet? Schiavitu?: ko oblastni glas utihne (Jernej Mlekuž) in Komaj sem čakala, da zrastem in postanem aleksandrinka: demitizacija aleksandrink (Katja Škrli). V tretjem in zadnjem tematskem sklopu pa sledita zgodbi z naslovom Hotela sem samo videti svet okoli sebe: ženske iz Rusije in

Ukrajine v Sloveniji (Sanja Cukut) ter *To je moj džihad: o tem, zakaj so se nekatere Bošnjakinje začele pokrivati* (Špela Kalčič).

Srč knjige predstavljajo avtobiografski viri, ki jih avtorice in avtorji nevsiljivo umeščajo v kontekste sodobnih konstruktivistično naravnanih teorij brez togega brazdanja državnih, nacionalnih in siceršnjih meja (pogosto se omenjajo “prehodi”) ter redukcije pluralnosti in večglasnosti na eno samo alternativo med *Istim* in *Drugim*. Avtorji se poslavljajo od dozdevno “fiksni” in trdni identitet pripadnosti razredu, etničnosti, rasi in podobnem, ki naj bi posameznici ali posamezniku zagotavljale zanesljivo mesto v družbi. Iz knjige tudi jasno izhaja, da se identiteta konstruira skozi razlike in ne zunaj njih, vedno skozi relacijo do Drugega. Precejšnje pozornosti so deležna tudi prevpraševanja metodoloških dilem ter etični principi in njihova aplikacija. Še zlasti osebnoizpovedna pisma zahtevajo “občutljivo obravnavo, saj nas seznanjajo z osebnimi in mestoma intimnimi zadevami, ki v nobenem primeru niso bile namenjene tretjemu paru oči” (Drnovšek, str. 59).

Knjiga, napisana v izredno lepem in privlačnem slogu, je dragocen doprinos h kompleksnemu razumevanju tematike življenjskih zgodb in pojava migracij. V slovenskem prostoru pa je tudi novost, ki z izvirnim, zelo skrbno dodelanim metodološkim pristopom omogoča, da se ob tankočutnih interpretacijah raznolikega, zlasti avto/biografskega gradiva zaslišijo tudi glasovi ljudi, ki pripovedujejo zgodbe.